

NYELV VILÁG

23

2020

NYELV VILÁG

A BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
IDEGEN NYELVI ÉS KOMMUNIKÁCIÓS INTÉZETÉNEK
SZAKMAI KIADVÁNYA

23

2020

Szerkesztőbizottság

Barthalos Judit, Dr. Hegedüs Gyula, Hukné Dr. Kiss Szilvia,
Karl Nikoletta, Dr. Kéri András, Szendrői Ildikó

Alapító-főszerkesztő

Dr. Kéri András (2004–)

Technikai szerkesztő

Deák Gabriella

Szerkesztőség címe:

1054 Budapest, Alkotmány u. 9-11.

ISSN 1786-0636

Felelős kiadó: Dr. Szegedi Krisztina

Készült a BGE Külkereskedelmi Kar házi nyomdájában.

Az ötlettől a módszertanig – magyar nyelvű oktatásmódszertani kiadványok elemzése³

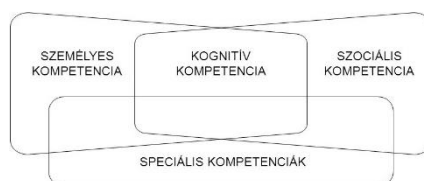
Dr. KÉTYI ANDRÁS
KKK

Bevezetés

Az oktatás folyamata rendkívül komplex folyamat, így nem meglepő, hogy már az oktatás kezdete óta létezik az oktatás elmélete, a didaktika is, amely az oktatás minden elméleti és gyakorlati problematikáját vizsgálja, és eredményeivel, megállapításaival segíteni próbálja a terület szereplőit, hogy azok tudatosan és minél hatékonyabban legyenek képesek ellátni feladatukat. Az oktatás komplexitásából fakad az oktatás nehézsége is, hiszen rengeteg összetevőt figyelembe véve kell megtervezni a tanítás-tanulás folyamatát, ráadásul a társadalmi és technológiai változásoknak köszönhetően egy dinamikus területről van szó, ami további kihívások elé állítja a pedagógusokat. Munkájukat segítő folyamatosan jelentek és jelennek meg a legkülönbözőbb oktatásmódszertani kézikönyvek, gyűjtemények, segédletek, azonban nem ismerjük, hogy ezek elérik-e a céljukat, és tanácsaikkal, gyakorlataikkal valóban segítséget nyújtanak az oktatás szereplői számára.

Az utóbbi évtizedekben Magyarországon megjelent oktatásmódszertani gyűjteményekből válogattunk, és különböző szempontok alapján elemeztük azokat. Változatos területekről származó és időben egymástól távolabb eső kiadványokat egyaránt választottunk, hiszen a személyiség kompetenciarendszerén belül (Nagy, 2002) a személyes és szociális kompetenciák (1. ábra) digitális eszközök nélkül, személyes tanulási környezetben továbbra is ugyanolyan hatékonyan, vagy akár hatékonyabban elsajátíthatók, ugyanakkor nem lehet figyelmen kívül hagyni a technológiai fejlődést (Google Consumer Barometer, 2016), és olyan módszertani gyűjteményeket is elemeztünk, amelyek nagy mértékben vagy éppen kizárólagosan ezekre az eszközökre támaszkodnak.

1. ábra. A személyiség kompetenciarendszere Nagy József nyomán (Nagy, 2002)

Elemzés Szempontok

Az elemzéshez az országos kiadók által megjelentetett, tudományos igényességgel megírt és innovatív kiadványok közül tizenegy módszertani gyűjteményt választottunk ki, amelyeket az alábbi szempontok mentén elemeztünk.

- **Terület.** Az oktatás mely területe számára készült a gyűjtemény? A közoktatás, a felsőoktatás, a felnőtt szakképzés számára vagy esetleg iskolán kívüli, informális oktatásnak szánták azt?
- **Típus.** Általános, több területet felölelő vagy speciális, egy területre fókuszáló gyűjteményről van szó?

³ Készült az EFOP-3.6.1-16-2016-00012 számú Innovatív megoldásokkal Zala megye K+F+I tevékenysége hatékonyságának növeléséért című projekt támogatásával

- **Célcsoport.** A gyűjteményt oktatási szakembereknek, kutatóknak, tanároknak vagy esetleg tanulóknak szánták?
- **Stílus.** A gyűjtemény stílusa elméleti, ezen belül tudományos vagy ismeretterjesztő jellegű, vagy konkrét feladatokat és óravázlatokat tartalmazó gyakorlati, gyakorlatorientált?
- **Megjelenés.** Mikor és milyen formában jelent meg a gyűjtemény? Nyomtatott vagy online formában, kiadó adta ki, valamilyen támogatással jelent meg, netán szerzői kiadású?

A módszertani gyűjteményeket megjelenésük szerint időrendi sorrendben vesszük sorra, és a legfontosabb jellemzőiket a jobb áttekinthetőség érdekében a tanulmány végén egy táblázatban külön is összefoglaltuk (ld. Melléklet).

Megállapítások

Az utóbbi évtizedekben a módszertani megújulás először az oktatás informális színtereit (pl. a nyelvviskolákat) érte el. Az először 1991-ben megjelent *165 ötlet: Módszertani ötletgyűjtemény nyelvtanárok számára* c. könyv (Gedeon és mtsai., 1994), ahogy a címe is mutatja, nyelvtanárok számára készült, és több mint 300 oldalon keresztül, 165 részletesen kidolgozott, nyelvórákon használható gyakorlatot tartalmaz. Már a könyv tizenegy fejezete jól mutatja a kiadvány célzottan gyakorlati jellegét. A fejezetek címe, zárójelben az ötletek számával:

1. Bemelegítő gyakorlatok, ötletek különleges alkalmakra (1-12)
2. Szövegfeldolgozás (13-20)
3. Szókincs (21-59)
4. Nyelvtan (60-77)
5. Szövegalkotás (78-98)
6. Beszédkészség fejlesztése (99-114)
7. Beszédértés (124-132)
8. Vizuális kiegészítő anyagok (133-152)
9. Pármunka az információs szakadék alapján (153-159)
10. Színházasdi (160-165)
11. „Saját receptek”

A gyakorlatok röviden, táblázatosan vannak kidolgozva, a számozás mellett egy rövid nevet tartalmaznak, és az elvégzéséhez szükséges munkaformát (egyéni munka, pármunka, csoportmunka, egész osztály) külön a leírás felett feltüntették. Minden gyakorlat tartalmazza a szintet (kezdő, középhaladó, haladó), a célt, a gyakorlathoz szükséges időt percben megadva, az előkészítést, a feladat leírását és a gyakorlat forrását, amelyek a források szerint többnyire angol módszertani könyvekből származnak.

A függelékben megtalálhatók a feladatokhoz tartozó fénymásolható képek és ábrák. Remek ötlet, hogy az utolsó fejezetben a szerzők egy üres oldalt hagytak saját ötletek lejegyzéséhez, ezzel is jelezve, hogy nincs kész recept, a tanároknak meg kell találniuk az adott helyzethez és tanulókhöz legmegfelelőbb feladatokat.

Ennek a könyvnek *Még 135 ötlet* címmel pár évvel később elkészült a folytatása (Gedeon és mtsai., 1998), amely megtartotta felhasználóbarát jellegét és felépítését. Újításként a gyűjteményt kiegészítették egy áttekintő táblázattal, amelyben a tanárok egy helyen találják meg az egyes feladatok szintmeghatározásait, illetve az összes lehetséges fő- és mellékcélt, melyeket a gyakorlat szolgál. Az áttekintő táblázatban a tanár arra vonatkozó információt is talál, hogy a gyakorlat előkészítést igényel-e, vagy azonnal használható a tanórán. További változtatás volt, hogy a gyakorlatok leírását kiegészítették a szerveződés (egyéni munka, pármunka, csoportmunka,

csapatmunka, egész osztály) címszóval. A tíz tematikus fejezet a következő címet kapta (zárójelben az ötletek száma):

1. Csoportdinamika fejlesztése (1-22)
2. Szövegalkotás, szövegfeldolgozás (23-41)
3. Szókincs (42-60)
4. Beszédkészség fejlesztése (61-73)
5. Íráskészség fejlesztése (74-81)
6. Nyelvtan (82-97)
7. Képes feladatok (98-108)
8. Kisgyermek tanítása (109-119)
9. Visszatérő, hosszabb távra szóló feladatok (120-124)
10. Társasjátékok (125-135)

Látható, hogy vannak témák, amelyek változatlanul (beszédkészség, szókincs, nyelvtan), átnevezve (képes feladatok) vagy összevonva (szövegalkotás és feldolgozás) megmaradtak, azonban megjelentek újabbak is a korábbi kiadvány korrekciójának (íráskészség) vagy olyan változó igényeknek köszönhetően, mint a tanulás közösségi és élményjellege (csoportdinamika, társasjátékok), esetleg újabb célcsoport megjelenése miatt (kisgyermek tanítása). A könyvet az előző részből hiányzó bibliográfiával és ellátták.

A 2000-es években az internet terjedésével a közoktatás számára is elkészültek az első gyűjtemények, amelyek megjelenését jellemzően valamilyen nagyobb innovatív cég támogatta (pl. a Microsoft). A 2006-ban nyomtatásban és elektronikusan egyaránt megjelent *101 ötlet innovatív tanároknak* c. kiadvány (Merényi és mtsai., 2006) 72 oldalon keresztül igyekezett ötleteket adni a tanítási módszertanukat megújítani kívánó, innovatív tanároknak. Az interneten még most is elérhető gyűjtemény a feladatokat tantárgyi bontásban közölte: földrajz (27 ötlet), biológia (14), irodalom (11), magyar nyelvtan (5), matematika (21), fizika (26), történelem (4), idegen nyelv (3), kémia (5), mozgókép és médiaismeret (4), informatika (2), technika (5), ének-zene (2). Mindezt megelőzte az első fejezetben a hatékony tanulásszervezési módok ismertetése, ahol 22 oldalon keresztül pontokba szedve és vizuális elemekkel (kiemelésekkel, felsorolásokkal, táblázatokkal) didaktizálva bemutatták a hagyományos és a hatékony tanulásszervezési módokat, a konstruktivista pedagógiát, mindezt tanárok és diákok szemszögéből egyaránt. Az összehasonlítást követően a kiadvány még az értékelésre is röviden kitért.

A konkrét feladatok az adott tantárgyon belül számozva vannak, egy rövid leírással kezdődnek, majd a használathoz szükséges szoftverek elérhetőségével zárulnak, amelyek érthető módon többnyire a kiadványt támogató Microsoft Tisztaszoftver programon belül elérhető szoftverei. A feladatok között több olyan feladat is van, amely referenciaként hivatkozik a Sulinet Digitális Tudástárra (SDT), pl. „Készíts útikalauzt az SDT-ben található képekből és videókból” vagy „Készítsetek PowerPoint bemutatót a tengerek élővilágáról az SDT segítségével”, nem igazán innovatív, néha csupán egy videó megtekintését ajánlja, ráadásul az internetes hivatkozások közül jelenleg több már nem érhető el. A gyűjtemény kétségtelen előnye azonban a módszertani alaposság, a tág spektrum (14 tantárgy), a szervezett, logikus felépítés és a többnyelvűség (magyar nyelven kívül angol és szlovák nyelven szintén letölthető).

A két évvel később ugyancsak a Microsoft támogatásával megjelent kiadvány, *A 21. század iskolája* (Kárpáti és mtsai., 2008) tovább bővítette a spektrumot, és a teljes tanulási környezetre vonatkozóan fogalmazott meg ajánlásokat. Az első, „Épület” címet viselő fejezet a korszerű iskola fizikai környezeti tényezőit járja körül (fény, világítás, bútorzatok, ergonómia, berendezések, eszközök). A második fejezet az „Informatikai infrastruktúra” címet kapta, és az informatikai eszközökön

(interaktív tábla, szavazórendszerek, projektorok, érintőképernyős számítógépek) kívül olyan új, az iskola számára korábban ismeretlen témákat tárgyal, mint a finanszírozás (pályázati lehetőségek) és a szolgáltatások (kommunikáció, CRM, üzleti intelligencia) kérdése. A könyv utolsó fejezete, a „Pedagógia” a digitális pedagógia irányába mozdul el, definiálja a digitális tananyagot, tananyag-adatbázisokat és webes közösségeket (web 2.0) mutat be, az új, digitális tananyaggal végzett munkavégzés formáit veszi sorra (egyéni tanulás támogatása, csoportmódszerek, előadói technikák), és az újfajta értékelésre is kitér (számítógépalapú tesztelés). A tudományos igényességű, szerkesztett és lektorált kiadványt innovatív iskolaigazgatóknak szánták, hogy konkrét ötleteket adjon kisebb vagy pályázati forrásokból finanszírozott nagyobb változtatások végrehajtásához, azonban olvasása során a tanárok is elgondolkodhatnak, hogy pedagógiai munkájuk milyen szélesebb kontextusba illeszkedik.

A technológia és az alkalmazások gyors terjedésével párhuzamosan a hivatalos, lassabban készülő kiadványok mellett megszorodtak az innovatív pedagógusok kiadványai is. A mind a mai napig népszerű Tanárblog szerzőpárosának 2011-ben megjelent *IKT Kiskaté* c. kiadványa (Nádori & Prievara, 2011) nyelvtanároknak készült, és a digitális, online eszközök nyelvtanításban való alkalmazására mutatott be 100 konkrét javaslatot, amelyek többsége még ma is kipróbálható. A kiadvány nagy előnye a kompakt, lényegre törő nyelvezet és a gyakorlatorientált megközelítés. A pedagógiai szituációhoz tartozó IKT ötletek között meglepő módon nem a nyelvi készségfejlesztéshez kapcsolódó és a tanárok órai felkészítését segítő ötletek dominálnak, hanem a vizualizációhoz kapcsolódók (képek, mozgóképek, szemléltetés, prezentáció). Ezen kívül szintén hangsúlyos szerepet kapnak a hagyományos oktatási módszerektől eltérő újdonságok, köztük a számos kreatív feladat, a tanár-diák és a diákok közötti interakciót ösztönző megoldások, a játékosítás (gamifikáció) megjelenése a tanítás-tanulás folyamatában és az akkoriban még elterjedőfélben lévő új eszközök (okostelefonok) és alkalmazások (Twitter) beemelése az osztálytermi keretek közé. Meglepő, de nagyon hasznos része az összeállításnak az iskolán kívül is remekül használható digitális és állampolgári műveltséghez kapcsolódó ötletek.

A gyűjtemény tematikus kategóriái a konkrét ötletekkel:

- **Nyelvi készségfejlesztés** (online szókincstanítás és tanulás, szókincstanulás rövid videókkal, fordító szolgáltatások, gépelés tanulása online, hallásértés és íráskészség dalokból készült lyukas szövegekkel, hangos kártyák szótanuláshoz),
- **Tanárok órai felkészülése** (nyelvi szintek szerinti keresés, online rádióműsor felvétele, PDF- és képfájlból mentett szövegek szerkesztése, online tanártípus-kvíz, online rendszerezés, RSS-értesítés kedvenc oldalakról, cikkekből feladat- és tesztlapok készítése, hangfájlok készítése videókból, ingyenes tananyagtár),
- **Vizualizáció: képek** (térképek a nyelvórán, vicces, egyszerű rajzok készítése laptopon, online rajztanulás, panorámaképek, képleírás festészet és szobrászat témájú képekkel, internetes képkeresés szövegesen és címkékkel (tagokkal), jogtiszta képek, képszerkesztés egyszerűen, online képszerkesztés, kollázskészítés, 100 méteres kép képleíráshoz, adatvizualizációs adatbázis, szövegfelhő, 3D-s gondolatterképek, gondolatterkép készítése jegyzetből),
- **Vizualizáció: mozgóképek, videók, animációk** (videók valódi interakciókban, rajzfilmek ismétléshez, rajzfilm készítése beszédgenerátorral, filmfeliratozás, feliratfájlok letöltése sorozatokhoz, reklámgyűjtemény, videóképzés Google keresési találatokból, szimulációk természeti katasztrófákról, időgép YouTube videókkal, részletek kivágása YouTube videókból),
- **Vizualizáció: szemléltetés** (prezentáció egyszerűen, letölthető prezentációs sémák, szemléltető ábrák egyszerűen, profi diagrammkészítés, grafikonkészítés, infografika, jegyzetelés weboldalakra, weblap nyomtatása PDF-fájlba),

- **Kreatív feladatok** (versírás, keresztrejtvény-készítés, kihajtos könyvkészítés, pergamenkészítés, képregénykészítés, digitális társasjáték-készítés, online vetélkedő-készítés, weboldalkészítés, brossúrakészítés, közös kép festése interaktív táblán, közös újság készítése, flash reklámcsík készítése saját bloghoz)
- **Interakció** (online szavazás, oklevélkészítés eredményhirdetéshez, digitális társasjáték-készítés, online vetélkedő-készítés, közösségi/közös munkafelület létrehozása, időpontegyeztetés, videókonferencia böngészőből, névtelen visszajelzés küldése),
- **Játékosítás (gamifikáció)** (játékok a nyelvórán, virtuális világ/környezet),
- **Új eszközök, alkalmazások használata** (okostelefonok a nyelvórán, Twitter a nyelvórán),
- **Ötletek digitális műveltséghez** (jogtiszta képek, biztonságos jelszó, eldobható emailcím készítése, nagyméretű fájlok küldése, osztály gyors regisztrációja egyetlen Gmail-címmel),
- **Ötletek állampolgári műveltséghez** (online virtuális ország létrehozása, morális dilemmák).

A szerzőpáros egy évvel később újabb kiadványt jelentetett meg *IKT módszertan. Kézikönyv az infokommunikációs eszközök tanórai használatához* címmel (Nádori & Prievara, 2012), amely további módszertani tanácsokkal látta el a digitális eszközök iránt érdeklődő tanárokat, de ezúttal nemcsak nyelvtanároknak szánták azt, hanem minden közoktatásban dolgozó tanárnak. Az első rész – a kiadvány egynegyede – kilenc fejezetben tárgyalja azokat a területeket, ahol az információs és kommunikációs technológiák (IKT) jelentős változást hozhatnak a tanításban. Ezek a területek:

1. Az iskolai munka új terei: a digitális osztálytermek
2. Az együttműködés új formái
3. A közös munka alapja: a megosztás
4. Képek a képernyőn
5. Tanulás a 21. században
6. Az értékelés új formái
7. Gamification
8. Mozgó képek
9. Munkaszervezés IKT eszközökkel (is)

Úgy tűnhet, mintha a fejezeteket a 2008-ban megjelent *21. századi iskola* (Kárpáti és mtsai., 2008) elméleti és a szerzőpáros a 2011-ben megjelent kiadványának (Nádori & Prievara, 2011) gyakorlati ötleteiből gyúrták volna össze.

A kiadvány háromnegyedét kitevő második részben a közoktatásban dolgozó pedagógusok legkülönbözőbb tárgyakhoz (angol, biológia, emberismeret és etika, ének-zene, fizika, földrajz, francia, hon-és népismeret, informatika, irodalom, kémia, környezetismeret, latin, matematika, német, osztályfőnöki, rajz és vizuális kultúra, szabadidős foglalkozás, történelem) részletesen kidolgozott és vizuális elemekkel ellátott 81 óravázlatát teszik közzé. Az óravázlatok tartalmazzák

- a szerző nevét,
- a tantárgy elnevezését, amelyhez a vázlat készült,
- a konkrét tananyagot,
- a korosztályt,
- a feladathoz ajánlott létszámot,
- egyéb fontos tudnivalókat (előzetes fogalmak, kapcsolódó tankönyvek),
- a felhasznált IKT eszközöket,
- a foglalkozás menetének rövid pontokba szedett leírását, és az esetek többségében,
- a szerző rövid tapasztalatát.

A kiadvány az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó foglalkozások oldalszámával zárul.

A közoktatás számára készült kiadványokat lassan a felsőoktatás számára szánt művek is követni kezdték. Az egyik első a sorban az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Doktori Műhelyének támogatásával 2014-ben megjelent *Az online tanulási környezettel támogatott oktatási formák tanulásmódszertanának vizsgálata* címet viselő kiadványa volt (Papp-Danka, 2014), amely 157 oldalon keresztül a felsőoktatásban addigra mindenhol elterjedt online tanulási környezet tanulásmódszertani vizsgálatait mutatta be tudományos igényességgel. A kiadvány a bevezetést követő első nagy részben elméleti kérdésekkel foglalkozik és a 21. századi tanulási környezetet, valamint a kapcsolódó alapfogalmakat járja körül, mint a tanulás digitális taxonómiáját, a tanulási környezetet, a tanulási környezetben megváltozó tanulási formákat (a személyes tanulási környezetet, az önszabályozó tanulást) és az ehhez szükséges tanuló kompetenciákat.

Az elméleti részt „Az online tanulás módszerei” címet viselő empirikus kutatás és a tizenegy hipotézis, valamint az eredmények bemutatása követi, amely alapján az online tanuláshoz kapcsolódó tanulásmódszertani ajánlásokat fogalmaznak meg a hallgatók számára. Ezen ajánlások szerint a tervezés, időbeosztás fontos, mivel a kutatási eredmények alapján azok a hallgatók teljesítenek jól a tanulmányaik során, akik pontosan megtervezik online tanulásukat. Ajánlatos továbbá az online tesztekkel végezhető önellenőrzés, a saját érdeklődésből végzett nyitott kurzusokon vagy egyéb online tanulási szituációkban szerzett tapasztalatszerzés, az online tanulási helyzetben a csoporttársakkal végzett együttműködés, az önreflexió, továbbá az interneten elérhető információs adatbázisok (Wikipedia, YouTube, gondolatterképek) aktív használatával végezhető értő tanulás. Vagyis ha az oktatók a hallgatók időbeosztását segítő technikákat és eszközöket ismertetnek, visszacsatolást segítő eszközöket tesznek közzé a hallgatói önellenőrzés céljából, motiválják a hallgatókat az önálló tapasztalatszerzésre, elősegítik a hallgatók közötti együttműködést, valamint különféle metakognitív technikákat ismertetnek az önreflexió elsajátításának céljából, akkor nagyban hozzásegíthetik a hallgatókat a hatékony tanuláshoz.

Az egy évvel később szintén az ELTE oktatójától megjelent *IKT módszerek pedagógiai és módszertani megalapozása* c. kiadvány (Fehér, 2015) ugyancsak a felsőoktatás számára készült, és a felépítése – igaz jóval kisebb terjedelemben – szintén az elmélet-saját kutatási eredmények felosztást követi. Az elméleti rész a konstruktív pedagógia (konstruktív tanulási környezetek, konnektivizmus, dialogikus tanulás) és a pedagógusok IKT kompetenciái köré épül. Ezt követi a szerző netgenerációs elmélethez kapcsolódó kutatási eredményeinek rövid ismertetése. A kiadvány fő célja, hogy a „digitális bevándorlónak” nevezett pedagógusok rendelkezzenek a korszerű kompetenciákkal, amelyek szükségesek az eredményes iskolai tanító-nevelő munkához. Az informatikai eszközhasználattal kapcsolatos alapismeretek (IKT kompetencia) csupán szükséges, de nem elégséges részét képezik a digitális pedagógus eszköztárának, ezen kívül szükséges a konstruktív pedagógiai megközelítésen alapuló módszerek alkalmazása, például a közös tudásalkotás, amely során a tanulók közösen dolgozva, együttműködve fejlesztenek egy-egy új tudásobjektumot (weboldalt, prezentációt, digitális történetet, videófilmet stb.). A kiadvány konkrét gyakorlati példákat nem ismertet, csak hivatkozik ilyen művekre (ld. Nádori & Prievara, 2012).

A hagyományos IKT eszközök mellett megjelentek és rohamosan elterjedtek a mobil eszközök (okostelefonok, tabletek), amelyek újabb lehetőséget nyújtanak az oktatásban, így ehhez is készültek módszertani segédletek. Az Educatio Nonprofit Kft. kiadásában TÁMOP pályázati támogatással megjelent *A mobiltechnológiával támogatott tanulás és tanítás módszerei* c. kiadvány (Abonyi-Tóth & Turcsányi-Szabó, 2015) az elsők között mutatta be az okostelefonok használatának lehetőségeit a közoktatásban. A kiadvány alapját egy 614 tanuló részvételével 8 iskolában 12 pedagógus bevonásával lezajlott pilot kutatás adta, amelyben négy tárgynál (irodalom, kémia, földrajz és biológia) megvizsgálták az okostelefonok lehetséges oktatási felhasználásának egy-egy területét, a

QR-kódok és a kiterjesztett valóság oktatási lehetőségét, az ingyenesen elérhető, szaktárgyi oktatásban használható mobilalkalmazásokat, a geolokáción alapuló alkalmazásokat, valamint egy mobil eszközre optimalizált, oktatási célú, egyedi fejlesztésű mobilalkalmazást egyaránt.

A kiadvány négy része szintén a jól bevált elmélet-gyakorlat felosztást követi. Az első rész a „Felkészülés a mobiltechnológiával segített tanításra” címet viseli, és az intézményi, valamint a pedagógiai-módszertani kérdésekben nyújt fogódzókat pedagógiai bevételek alapján. Fő kérdése, hogy hogyan kezdjünk neki a mobil eszközök beépítésének a saját gyakorlatba, hogyan tervezzük az intézményi és a tantermi bevezetést. Ez utóbbinál megemlíti, hogy használjuk a BYOD-elveket, amely szerint minden tanuló a saját eszközét használja az órán, így mentesítve az iskolát az eszközbeszerzéstől, igaz ehhez viszont megbízható és gyors internetelésre van szükség az intézményekben.

A második rész a mobiltechnológiával, a mobiltechnológiával való ismerkedéssel foglalkozik, a harmadik rész az okostelefonok és táblagépek felhasználási körével kapcsolatban ad általános tájékoztató pontokat. Sorra vesz olyan lehetőségeket, mint a tanulói interakciót növelő szavazás lehetősége, a QR-kódok órai használata, órán végzett internetes keresés az információ értő feldolgozása céljából vagy a tanulói alkotás ösztönzése kollaboratív munkával. A fejezet olyan tipikus tanári feladatok hatékonyabb elvégzésére is javaslatokat ad, mint az adminisztráció, további segédanyagok elérése vagy a tesztelés.

A negyedik „Óravázlatok” címet viselő rész a négy vizsgált tárgyhoz (irodalom, kémia, földrajz és biológia) részletesen kidolgozott óratervet, általános és szaktárgyi alkalmazásokat magukba foglaló jó gyakorlatokat mutat be, de megemlíti, hogy ezek csak egy tematikus tervből kiragadott egész részéi, amelyek beépíthetők a mindennapos osztálytermi munkába, és ingyenesen letölthetők a Sulinet oldaláról. Az óravázlatokat szöveges leírásban és táblázatosan egyaránt közlik, és a kettő kiegészíti egymást. A szöveges rész tartalmazza a tárgy megnevezését, a mobil-operációsrendszer típusát, az évfolyamot, az óra címét, tematikáját és a kerettantervi kapcsolódást. Ezen kívül az alábbi célzott, didaktikus kérdésekkel segíti a minél tudatosabb eszközhasználatot:

- Milyen célok elérésére törekszik majd az órán? Mi a célja a tanórával?
- Más tantárgyak tartalmával kapcsolatba hozható-e a tanóra tartalma? Lehet példákat hozni a gyakorlati alkalmazás lehetőségeire?
- Milyen speciális, a mobiltelefon alkalmazásához kapcsolódó előkészületek szükségesek? (segédanyagok, használati útmutatók, technikai előkészületek)
- Milyen várható nehézségekre kell felkészülni (tanulók, tanulásszervezés, taneszközök, egyebek)?
- Milyen előzetes ismeretek (pl. fogalmak) kellene a tanulók részéről a témakör eredményes elsajátításához?
- Milyen lehetőségei vannak a tanulók érdeklődésének a felkeltésére, a folyamatos motiváció biztosítására?
- Milyen tanulói sajátosságokat fog figyelembe venni a differenciálásnál?
- Milyen lehetséges megoldásai vannak a tehetséges, jól teljesítő tanulók egyéni fejlesztésének?
- Milyen nevelői hatásrendszerek működhetnek a témakör tanítása során?

A táblázatos leírás hat oszlopa a következő információkat tartalmazza:

- a jó gyakorlathoz szükséges időt percben megadva,
- a tananyagot, az oktatás tartalmát, menetét, folyamatát, és konkrét lépéseit,
- az alkalmazott oktatási módszereket és tanulásszervezési módokat,
- a taneszközöket, tananyagokat, a táblaképet/képernyőképet,

- az egyéni sajátosságokat, valamint
- egyéb megjegyzéseket.

A kiadvány legnagyobb erénye a módszertanilag a legapróbb részletekig kidolgozott óravázlatok és a pedagógiai tesztelésben használt alkalmazásokat bemutató rész, amelyek egyértelműen megmutatják az elmélet, jelen esetben a mobileszközökkel való tanulás tanórai gyakorlatba való átültetését.

A 2016-ban megjelent *IKT pedagógusoknak. ECDL-modul* c. kiadvány (Nedeczky, 2016) célja az IKT kompetencia elsajátításának megkönnyítése pedagógusok számára, hogy azok képesek legyenek az IKT eszközök biztonságos és magabiztos használatára, ezáltal a tanulási, tanítási és az értékelési folyamatok hatékonyabbá tételére. A kiadvány első 20 oldala az olyan alapvető elméleti fogalmakat tisztázza, mint az IKT eszközök fogalmát az oktatásban, azok előnyeit, az IKT-alapú tanítás-tanulás (eTanulás) fogalmi rendszerét, a szükséges kompetenciákat, az eszközhasználattal kapcsolatos egészségügyi megfontolásokat, a szerzői jog és a szellemi tulajdon fogalmait. Ezt követően tér rá a digitális pedagógiára, amit jegyzetszerűen, csupán pontokba szedve vázlatosan mutat be, majd több mint 20 oldalon keresztül képernyőképekkel és internetes hivatkozásokkal tarkítva az oktatási célú IKT-alapú alkalmazások használatának módját mutatja be. Ezeket az alkalmazásokat a kiadvány végén külön tematikusan csoportosítva is közli, közöttük vannak együttműködést segítő eszközök (Google Drive, OneDrive, stb.), prezentációs eszközök (PowerPoint Online, Google Diák, Prezi, Canva, stb.), prezentációkat online megosztó eszközök (SlideShare, Issuu, Scribd, stb.), infografika készítő eszközök (Canva, Easilly, Pictochart, stb.), szöfelhőt generáló eszközök (Wordle, stb.), gondolatérkép-készítő eszközök (MindMeister, stb.), online tesztkészítő rendszerek (Kahoot, Quizlet, stb.), online könyvjelzők (Diigo, Zotero, Delicious, stb.), idővonal alkalmazások (Capzles, Dipity, stb.), online tanulási környezetek (LMS-rendszerek) (Moodle, Neo LMS, Google Classroom, stb.), portfólió alkalmazások (Mahara, Weebly, Google Drive/Sites, stb.), közösségi oldalak (Facebook, Twitter, stb.), végül a Google Eszköztár (GMail, Drive (dokumentumok, táblázatok, űrlapok stb.), Térkép, Sites, Classroom, YouTube, Fotók stb.), mint ami kollaboratív eszköztárával kiemelkedő szerepet játszik az oktatásban. Ez a rész – bár kétségtelenül hasznos alkalmazásokat mutat be – kiváltható lett volna internetre feltöltött tutorial videókkal, és így több hely jutott volna a konkrét módszertani javaslatoknak, amire a kiadvány végén mindössze két oldalt szánnak. Itt tíz darab tanároknak szánt feladatot közöl az IKT által támogatott tanulás-szervezési módokhoz, konkrétan az órai felfedező munkához, csoportmunkához, pármunkához, egyénre szabott munkához, mennyiségi differenciáláshoz, önálló munkához, egyéni munkához és konstruktív óratervezéshez. Ez a rész ötletszerűen kidolgozott, módszertanilag igen gyenge, csupán pár soros felszólító mondatokban írja le a feladatokat, így semmi nem derül ki a pedagógiai célról, a feladathoz szükséges időről. Ezt legszükségesebben módon a 8. feladat (egyéni munka) illusztrálja, amely csupán egyetlen felszólító mondatot tartalmaz: Keressen képeket az aradi vértanúkról! Ezen kívül a kategóriák elnevezése sem egyértelmű, például semmi nem indokolja az önálló és egyéni munka elnevezéseket, mivel azok szinonimák és a megadott feladatokból sem derül ki a köztük lévő különbség. Összességében egy hasznos kiadványról lenne szó, de a laza pontokba szedett és vázlatos kidolgozottsága miatt nem áll össze koherens egésszé, és inkább illene rá a jegyzet, mint a tananyag elnevezés.

A 2017-ben Erasmus+ támogatással, nemzetközi (magyar, finn, német és olasz) együttműködésben megjelent *Munkaalapú tanulás a felnőttek szakképzésében - Módszertani kézikönyv* c. kiadvány (Nagy és mtsai., 2017) hiánypótló, mivel a szakképzés számára korábban ilyen korszerű és egyúttal nemzetközi kitekintést nyújtó módszertani segédlet még nem jelent meg. A 182 oldalas, elméleti ismereteket közvetítő, szövegdomináns kiadvány, amely a szerzők fényképein és pár Word szövegszerkesztőből beszúrt egyszerű ábrán kívül csupán két ábrát (23.o., 27.o.) és két folyamatábrát (56-59.o., 102-103.o.) tartalmaz, jobban emlékeztet egy a munka világára jellemző

ISO-szabványra, mint egy pedagógiai célú módszertani segédletre, azonban kétségtelenül innovatív, mivel a kiadványhoz az elektronikus munkanapló és gyakorlati napló vezetését támogató web-alapú (Moodle) és mobilapplikáció került kifejlesztésre.

A kézikönyv a bevezetést követően ismerteti az elkészítés hátterét, a munkaalapú képzés helyét és szerepét az európai szakképzésben, különös tekintettel a minőségbiztosításra. Ezt követi a lényegi rész, a felnőttek munkaalapú szakképzésének megtervezése formális és nem formális keretek között. Ennek során bemutatják a Soufflearning munkaalapú képzési modellt, amely a német „soufflieren”, azaz „súgni”, valamint az angol „selflearning”, azaz „önképzés” szavakból tevődik össze és leggyakrabban a kis- és középvállalkozások képzési igényeit igyekszik kielégíteni, mégpedig úgy, hogy (1) valós igényeihez és kompetenciáihoz igazított rövid képzési modulokkal dolgoznak, (2) a képzés munkaidőben történik a vállalászási tevékenység akadályozása nélkül, (3) az újonnan megszerzett ismeretek azonnal alkalmazhatóak a munkahelyen és folyamatosan továbbfejleszthetőek és (4) a munkavállalók együtt tanulásának és egymástól tanulásának képessége erősödik.

A kiadványt egy négy oldalas fogalomgyűjtemény (glosszárrium), egy egyoldalas irodalomlista és egy 60 oldalas melléklet zárja, amely a szakképzés lefolytatásához és adminisztrációjához szükséges dokumentumokat sorolja fel, többek között jelentkezési lapokat, tanulmányi szerződést, előzetes kompetenciafelmérő lapot, munkahelyi képzéshez szükséges megállapodást, keretmegállapodást, egyéni képzési tervet, munkanaplót, gyakorlati naplót, értékelő lapot, különböző kérdőíveket és a projekthez fejlesztett webalkalmazást bemutató részletes útmutatót. A zárzóban megfogalmazott egyik gondolat fontos üzenete lehet minden modern módszertani útmutatónak: „Tudjuk, hogy hosszú az út a módszertani kézikönyv kidolgozásától a minőségi (...) képzés széles körben történő megvalósításáig, a minőséget ugyanis nem lehet egy gombnyomással előállítani, folyamatosan biztosítani és fejleszteni kell.” (Nagy és mtsai., 2017: 116.). Célszerű tehát a munka világában elterjedt minőségbiztosítási szempontot átvéve az elkészült módszertani útmutatókat folyamatosan gondozni és fejleszteni.

Összegzés

A megjelenések dátumait nyomon követve látható, hogy a módszertani megújulás az oktatás informális, privát színtereit (pl. a nyelviskolákat) hamarabb érte el, ezt követte a közoktatás, míg a felsőoktatás és a szakképzés csak pár éve próbál módszertanilag megújulni, ráadásul ez utóbbiak számára készült gyűjtemények mindegyike elméleti jellegű.

A vizsgált gyűjtemények elsöprő többségére jellemző, hogy tanároknak – néhány esetben a speciális területnek köszönhetően iskolaigazgatóknak vagy trénereknek – készültek, vagyis többnyire oktatási és nem tanulási segédletekről van szó.

Az internet terjedésével párhuzamosan megfigyelhető, hogy a gyűjteményeket egy támogatónak (Microsoft, Nyelviskolák Szakmai Egyesülete, Neumann János Számítógéptudományi Társaság) vagy pályázatnak (TÁMOP, Erasmus plusz) köszönhetően online is megjelentették, így azok ingyenesen hozzáférhetőek mind a mai napig. Ez nagyon hasznos és logikus lépés a disszemináció szempontjából, hiszen a cél, hogy a módszertani megújulás minél több oktatóhoz érjen el. Az ingyenes hozzáférés azért is fontos lépés, mivel sok tanár még mindig úgy gondolja, hogy a folyamatosan megjelenő új oktatástechnikai (digitális) eszközök kiváltják a módszertani megújulást, elég azokat a korábban elsajátított hagyományos módon használni (Cox és mtsai., 2004), ami téves megközelítés, hiszen továbbra sem az eszköz, hanem a módszer a döntő a kompetenciák hatékony elsajátításában.

A vizsgált tizenegy kiadvány elemzése alapján a következő ajánlások fogalmazhatók meg: A jövőben a felsőoktatásnak készülő módszertani gyűjteményeknek (1) a gyors adaptálás érdekében kevesebb elméletet és tematikus felépítés, lépésekre lebontott gyakorlatleírások, szemléltető példák, tematikusan csoportosított eszköz- és alkalmazás-gyűjtemények, valamint áttekinthető táblázatok formájában *több gyakorlati ajánlást kell tartalmazniuk*, továbbá (2) a leghatékonyabb disszemináció céljából *ingyenesen hozzáférhetővé kell tenni* azokat, és amennyiben az erőforrások engedik, ajánlott (3) *integrálni az intézményben használt online tanulási környezetbe* vagy külön mobilalkalmazást fejleszteni hozzá. Ezen felül a terület dinamikus jellege miatt (4) ajánlott a gyűjteményeket folyamatosan gondozni és *meghatározott időközönként felülvizsgálni*, különösen, ha több internetes hivatkozást és alkalmazást tartalmaznak, illetve amennyiben szükséges, (5) a változó feltételeknek és elvárásoknak megfelelően ki is kell *bővíteni* azokat. Megfontolandó továbbá, hogy a módszertani gyűjtemények ne csak az oktatók számára legyenek megfogalmazva, hanem a hallgatókat is megszólítsák, így tartalmazzanak (6) *a hallgatók időbeosztását segítő technikákat és eszközöket*, (7) *visszacsatolást segítő eszközöket* a hallgatói önellenőrzés céljából, (8) *motiváljanak az önálló tapasztalatszerzésre*, (9) *elősegítsék a hallgatók közötti együttműködést és közös tudásalkotást*, továbbá (10) különféle *metakognitív technikákat* is ismertessenek az önreflexió elsajátításának céljából.

Felhasznált irodalom

- Abonyi-Tóth, A & Turcsányi-Szabó, M. (2015): *A mobiltechnológiával támogatott tanulás és tanítás módszerei*.
https://www.educatio.hu/pub_bin/download/tamop311_II/eredmenyek/m_learning/mlearning_kotet.pdf (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)
- Cox, M., Webb, M., Abbott, C., Blakely, B., Beauchamp, T., & Rhodes, V. (2004): *ICT and pedagogy : a review of the research literature : a report to the DfES* (ISBN: 1844781356).
- Fehér, P. (2015): *Korszerű IKT módszerek pedagógiai és módszertani megalapozása*.
http://ttomc.elte.hu/rails/active_storage/blobs/eyJfcmFpbHMiOnsibWVzc2FnZSI6IkJBaHBBbU1EiwiZXhwIjpudWxsLCJwdXkiOiJibG9iX2lkIn19--837d1af7899d8909e5e6dd47ed4938b2f435da4d/feher_p_ikt_pedagogia.pdf?disposition=attachment (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)
- Gedeon, É., N. Tóth, Zs. & Rádai, P. (1994): *165 ötlet: Módszertani ötletgyűjtemény nyelvtanárok számára*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Gedeon, É., Lengyel, Zs. & Rádai, P. (1998): *Még 135 ötlet. Módszertani ötletgyűjtemény nyelvtanárok számára*. Budapest: Helikon.
- Google Consumer Barometer. (2016): *The Internet in Numbers 2012-2016*.
https://www.thinkwithgoogle.com/qs/documents/2379/d7130_GoogleConsumerBarometer_TheInternetInNumbers_2012-2016.pdf (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)
- Kárpáti, A., Molnár, Gy., Tóth, P. & Főző, A. L. (2008): *A 21. század iskolája*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
<http://download.microsoft.com/documents/hun/learning/books/21.szazad.pdf> (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)
- Merényi, Á., Szaboó, V. & Takács, A. (2006): *101 ötlet innovatív tanároknak*. Jedlik Oktatási Stúdió, Budapest. <http://www.jos.hu/Konyv/0013/index.html> (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)
- Nagy J. (2002): *XXI. század és nevelés*. Budapest: Osiris.
- Nagy, Á, Kiss, I., Kissné Kovács, M., Marton, J., Medovarszky, P., Oroszné Kovács, E., Petróczki, Z. G., Szabó, I. & Tamásné Lehoczki, A. (2017): *Munkaalapú tanulás a felnőttek szakképzésében - Módszertani kézikönyv*.
http://bekes.munka.hu/resource.aspx?resourceID=bekes_wblkezikonv2017 (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)

- Nádori, G. & Prievara, T. (2011): IKT Kiskáté. Módszertani kézikönyv gyakorló nyelvtanároknak. 100 pedagógiai szituáció – 100 IKT megoldás nyelvórákra. <http://mek.oszk.hu/15900/15961/15961.pdf> (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)
- Nádori, G. & Prievara, T. (2012): IKT módszertan. Kézikönyv az info-kommunikációs eszközök tanórai használatához. <http://mek.oszk.hu/15900/15959/15959.pdf> (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)
- Nedeczky, V. (2016). IKT pedagógusoknak. ECDL-modul. <https://njszt.hu/hu/webform/ikt-pedagogusoknak-tankonyv-letoltese> (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)
- Papp-Danka, A. (2014). Az online tanulási környezettel támogatott oktatási formák tanulásmódszertanának vizsgálata. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. <http://www.eltereader.hu/kiadvanyok/az-online-tanulasi-kornyezettel-tamogatott-oktatasi-formak-tanulasmodszertananak-vizsgalata/> (Letöltés ideje: 2020. 01. 31.)

Melléklet

1. táblázat. Az elemzett módszertani gyűjtemények áttekintő táblázata

Cím	Terület	Típus	Célcsoport	Stílus	Megjelenés
165 ötlet: Módszertani ötletgyűjtemény nyelvtanárok számára	informális oktatás	speciális (nyelvtanulás)	tanárok (nyelvtanárok)	gyakorlati	1994, Nemzeti Tankönyvkiadó, 309.o.
Még 135 ötlet. Módszertani ötletgyűjtemény nyelvtanárok számára	informális oktatás	speciális (nyelvtanulás)	tanárok (nyelvtanárok)	gyakorlati	1998, Helikon, 212.o.
101 ötlet innovatív tanároknak	közoktatás	általános, több területet felölelő	tanárok	gyakorlati	2006, Jedlik Oktatási Stúdió és online (Microsoft), 72.o.
A 21. század iskolája	közoktatás	általános, több területet felölelő	innovatív igazgatók	elméleti	2008, Nemzeti Tankönyvkiadó és online (Microsoft), 233.o.
IKT Kiskáté. Módszertani kézikönyv gyakorló nyelvtanároknak. 100 pedagógiai szituáció – 100 IKT megoldás nyelvórákra	közoktatás	speciális (nyelvtanulás, IKT eszközök)	tanárok (nyelvtanárok)	gyakorlati	2011, online (Nyelviskolák Szakmai Egyesülete), 81.o.
IKT módszertan. Kézikönyv az infokommunikációs eszközök tanórai használatához	közoktatás	általános, több területet felölelő, speciális (IKT eszközök)	tanárok	gyakorlati	2012, online (szerzői blog), 207.o.
Az online tanulási környezettel támogatott oktatási formák tanulásmódszertanának vizsgálata	felsőoktatás	speciális (online tanulási környezet)	kutatók, tanárok, hallgatók	elméleti	2014, online (ELTE), 157.o.
Korszerű IKT módszerek pedagógiai és módszertani megalapozása	felsőoktatás	speciális (IKT eszközök, konstruktivista tanulás)	kutatók, tanárok	elméleti	2015, online (szerzői, ELTE), 21.o.
A mobiltechnológiával támogatott tanulás és tanítás módszerei	közoktatás	speciális (mobileszközök)	tanárok	elméleti és gyakorlati	2015, online (TÁMOP, Education), 138.o.

IKT pedagógusoknak. ECDL-modul	közoktatás	speciális (IKT eszközök, e- tanulás)	tanárok	elméleti és gyakorlati	2016, online (Neumann János Számítógéptudományi Társaság), 87.o.
Munkaalapú tanulás a felnőttek szakképzésében - Módszertani kézikönyv	felnőtt szakképzés	speciális (munkaalapú tanulás)	tanárok (szakképző szakemberek és szervezetek)	elméleti	2017, online (Erasmus plusz), 182.o.

nyv